

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ НЫЗАМЫ

МЕНШИК ХАҚҚЫНДА

(жаңа редакция)

Бул редакция 14.12.1996-ж. 223/І-санлы ҚР Нызамы менен тастыйықланған

Қарақалпақстан Республикасында меншик қол қатылмайтуғын болып табылады. Хәр бир адамның меншикке хуқықы бар.

Қарақалпақстан Республикасында экономиканың нәтийжели хәрекет етиўине хәм халықтың абаданшылығының көтерилиўине жәрдем етиўши меншиктің қәлеген түрине жол қойылады хәм меншиктің хәр бир түриниң раўажланыўына тендей шараятлар дүзилиўи Нызам менен кепилленеди.

Қарақалпақстан Республикасы меншик ийесине оның мүлкиниң сақланыўы хәм көбейиўин тәмийинлеў ушын барлық зәрүрли шараятларды дүзип береди.

І-БӨЛИМ УЛЫЎМА РЕЖЕЛЕР

1-статья. Меншик хуқықы

1. Қарақалпақстан Республикасында меншик хуқықы Нызам тәрәпинен мойынланады хәм қорғалады.

2. Меншик ийеси оған тийисли болған мүликке өз ықтыяры менен ийелик етеди, пайдаланады хәм бийлик етеди.

Меншик ийеси өз мүлкине нызамға қайшы келмейтуғын қәлеген хәрекетин ислеўи мүмкин. Ол өз мүлкин нызам актлери менен қадаған етилмеген қәлеген хожалық ямаса басқа да жумысын әмелге асырыў ушын пайдаланыўы мүмкин.

3. Меншик ийеси өзине тийисли мүликке ийелик етиў, бийлик етиў, пайдаланыў хуқықын басқа адамларға бериўге хәқылы. Қарақалпақстан Республикасының нызамларында нәзерде тутылған жағдайларда, шәртлерде хәм шеклерде меншик ийесине оның мүлкинен басқа адамлардың шеклеўли пайдаланыўына жол қойыў миннети жүклениўи мүмкин.

4. Меншик ийеси Қарақалпақстан Республикасының нызам актлеринде нәзерде тутылған шәртлерде хәм шеклерде оған тийисли меншик хуқықын әмелге асырыўда пухаралардың мийнетин пайдаланыў хәққында олар менен шәртнамалар дүзиўге хәқылы.

Тийкарында пухараның мийнети пайдаланылып атырған меншиктің түринен бийғәрез, оған Қарақалпақстан Республикасының Конституциясында хәм басқа да нызам актлеринде нәзерде тутылған социаллық-экономикалық хуқықлар хәм кепилликлер тәмийинленеди.

5. Меншик хуқықын әмелге асырыў қоршап турған орталыққа зыян тийгизбеўи, пухаралардың, юридикалық тәреплердиң ҳәм мәмлекеттиң хуқықларын ҳәм нызам тәрепинен қорғалатуғын мәплерин бузбаўы тийис.

2-статья. Меншик ҳаққында нызамлар

Қарақалпақстан Республикасында меншик қатнасықлары Қарақалпақстан Республикасының Конституциясы, усы Нызам ҳәм Қарақалпақстан Республикасының басқа да нызам актлери менен тәртиплестириледи.

3-статья. Меншик хуқықы объектлери

Меншик хуқықы объектлерине:

1. Жер, жер асты байлықлары, ишки суўлар, республика аймағы шегиндеги ҳаўа бассейни, өсимлик ҳәм ҳайўанат дүньясы, жайлар ҳәм қурылыслар, товарлар, турақ жайлар ҳәм квартиралар, ойлап табыў, пайдалы моделлер, санаат үлгилери, интенрал микроосхемалардың топологиясы, селекция жетискенлиги, товар белгилери ҳәм хызмет көрсетиў белгилери, үскенелер, материаллық ҳәм руўхый мәденият буйымлары, ақша, баҳалы қағазлар, басқа да мүлк, адамның өнимдарлы ҳәм дөретиўшилик мийнетке уйыбы киреди.

2. Ойлап табыўлар, жаңалықлар, илим, әдебият, көркем өнер, мәлимлеме, илимий идеялар, техникалық ислеп шығыўлар ҳәм интеллектуаллық меншиктиң басқа да объектлерин дөретиў ҳәм пайдаланыў бойынша қатнасықлар Қарақалпақстан Республикасының арнаўлы нызамлары менен тәртиплестириледи.

3. Тарийх ҳәм мәденият естеликлерине меншиклик хуқықы Қарақалпақстан Республикасының арнаўлы нызамлары менен белгиленеди.

4. Мүлктиң хожалық пайдаланыўының нәтийжелери (өним ҳәм дәрәмат) егер нызамда ямаса шәртнамада басқаша тәртип нәзерде тутылмаған болса, усы мүлктиң ийесине тийисли.

4-статья. Меншик хуқықы субъектлери

Меншик хуқықы субъектлери болып Қарақалпақстан Республикасының пухаралары, жәмәәтлер олардың бирлеспелери, жәмийетлик, диний шөлкемлер, пухаралардың семьялық ҳәм басқа да бирлеспелери, жергиликли өзин-өзи басқарыў уйымлары (мәкан), барлық дәрежедеги халық депутатлары Кеңеслери ҳәм олар тәрепинен ўәкиллик берилген мәмлекетлик басқарыў уйымлары, басқа мәмлекетлер, халық аралық шөлкемлер, басқа мәмлекетлердиң юридикалық тәреплери ҳәм пухаралары, пухаралығы жоқ адамлар есапланады. Бир меншиктиң субъектлери болып ҳәр қыйлы юридикалы адамлар ҳәм пухаралар, сондай-ақ пухаралығы жоқ адамлар болыўы мүмкин.

5-статья. Меншиктің түрлері

1. Қарақалпақстан Республикасында меншик төмендегі түрлерде болуы мүмкін:

жеке меншик;

өз ишине семьялық, мекенлік, кооперативлік меншикті алатуғын ширкетлер (жәмәтлік) меншик ижаралық, жәмәтлік кәханалардың меншигі, мемлекетлік кәханалардың жәмийетлік хәм диний шөлкемлердің юридикалық тәрәп болып табылатуғын хәр қыйлы хожалық жәмийетлери хәм шерикликлериниң, ассоциациялардың жәмәтлериниң меншигі;

өз ишине хәкимшилик-аймақлық дүзилмелердің меншигин алатуғын мемлекетлік меншик (коммуналлық);

мемлекетлік меншикті хәм қоспа кәханалардың меншигин өз ишине алатуғын меншиктің аралас түри;

басқа мемлекетлік хәм халықаралық шөлкемлердің юридикалық хәм физикалық тәрәплериниң меншигі.

2. Қарақалпақстан Республикасы меншиктің барлық түриниң теңдигине хәм хуқықый қорғалыуына кепиллик береді.

6-статья. Меншик ийесиниң мүлкинен төлем өндирип алыу

1. Юридикалық тәрәптиң миннетлемелери бойынша меншик толық хожалық жүргизиу ямаса оперативлік басқарыу хуқықында оған тийисли болған қәлеген мүликтен төлем өндирип алыныуы мүмкін.

Меншик ийеси өзи дүзген юридикалық тәрәплердің миннетлемелери бойынша жууап бермейди, ал олар, Өзбекстан Республикасы хәм Қарақалпақстан Республикасы нызам актлеринде нәзерде тутылған жағдайлардан басқа уақытлары меншик ийесиниң, миннетлемелери бойынша жууап бермейди.

2. Физикалық тәрәплер өз миннетлемелери бойынша оларға меншик хуқықында тийисли болған мүлк пенен жууап береді.

Физикалық тәрәплердің-кредиторлардың талаплары бойынша төлем-өндирип алыныуы мүмкін емес болған мүлкиниң дизими Өзбекстан Республикасы хәм Қарақалпақстан Республикасы нызам актлери менен белгиленеди.

II-БӨЛИМ ЖЕКЕ МЕНШИК

7-статья. Жеке меншик

1. Жеке меншик пухаралардың жалланба жумысынан, исбилерменлик жумыс пенен шуғылланыуынан түскен дәрәматының, кредитлик мәкемелерге, акцияларға хәм басқа да бақалы қағазларға ажыратқан қаржыларынан түскен дәрәматының, мийрас бойынша хәм хәрәкет етиуши нызамлар менен қадаған етилмеген басқа да тийкарлар бойынша мүлк алыу есабынан дүзиледи хәм

көбейеди. Пухаралардың жеке меншиги олардың мәмлекетлик мүлкти меншиклестириўге қатнасыўы есабынан дүзилиўине жол қойылады.

2. Жеке меншик меншиктиң басқа түрлери сыяқлы қол қатылмайтуғын болып табылады ҳәм мәмлекет тәрәпинен қорғалады. Меншик ийеси оннан тек нызам тәрәпинен нәзерде тутылған жағдайларда ҳәм тәртипте ғана айрылыўы мүмкин.

3. Жеке меншик - бул өз мүлкине жеке ийелик етиў, пайдаланыў ҳәм бийлик етиў хуқықы болып табылады. Жеке меншик ийесиниң өндирис процессинде жеке тиккелей қатнасында ҳәм (ямаса) жалланба мийнетти пайдаланыўда тийкарланған болыўы мүмкин.

4. Пухара өзиниң мийнетке уқыбына - жумыс күшине бийлик етиў айрықша хуқықына ийе. Ол бул хуқықты өз бетинше ямаса контракт (келисим, шәртнама) тийкарында әмелге асырады.

5. Өзине пайдаланыўға берген квартира, дала ҳәўли, гараж ямаса басқа да қурылыс яки жай ушын өзиниң үлес төлемин толық төлеген турақ жай, турақ жай қурылысы, дала ҳәўли, гараж ямаса басқа да кооператив ағзасы усы мүликке толық меншик хуқықына ийе болады.

Мәмлекетлик ҳәм ведомстволық турақ жай қорының жайында турақ жайды кирейге алыўшы адам ҳәм оның семья ағзалары тийисли квартираны ямаса жайды (жайдың бөлегин) меншик ийесинен сатып алыўға ҳақылы.

Көрсетилген мүлкти өз меншигине алғаннан кейин пухара оған өз қәлеўи бойынша бийлик етиўге-сатыўға, мийрас етип қалдырыўға, ижараға бериўге, оны гиреў сыпатында пайдаланыўға, нызамға қайшы келмейтуғын басқа да келисимлерди жасаўға ҳақылы.

6. Жеке меншик өз мүлкин инвестициялаў, мәмлекетлик, кооперативлик ҳәм басқа да кәрханалардың мүлкин арендаға алынған мүлкти алыў, мүлкти „ким зыят“ саўдасында ямаса нызамда жол қойылған басқа да тийкарларда сатып алыў жағдайларында пайда болады.

7. Жеке меншик болыўы мүмкин емес объектлер Қарақалпақстан Республикасының нызамлары менен белгиленеди.

8. Саўда ҳәм хызмет көрсетиў объектлери, турақ жайлар, олар жайласқан жер қыйтақлары менен бирге нызамларды белгиленген тәртипте ҳәм шәртлерде юридикалық ҳәм физикалық тәрәплерге жеке меншик етип берилиўи мүмкин.

III-БӨЛИМ **ШИРКЕТЛИК (ЖӘМӘӘТЛИК) МЕНШИК**

8-статья. Улыўма режелер

1. Ширкетлик (жәмәәтлик) меншик хожалық, мәканлық меншикти, сондай-ақ, кооперативлердин, ижаралық, жәмәәтлик кәрханалардың меншигин кәрханалар жәмәәтинин, жәмийетлик, диний шөлкемлердин, ҳәр қыйлы хожалық

жәмийетлериниң хәм шерикликлериниң, ассоциацияларының хәм юридикалық тәрәп болып табылатуғын басқа да бирлеспелердиң меншигин өз ишине алады.

2. Ширкетлик (жәмийетлик) меншиктиң дүзилиуи хәм көбейиуи мәмлекетлик кәрханаларды ижараға бериу, мийнеткешлер жәмәтинеалған дәраматы есабынан мәмлекетлик мүлкти сатып алыуға мүмкиншилик бериу, мәмлекетлик кәрханаларды акционерлик жәмийетлерге айландырыу, пухаралардың хәм юридикалық тәрәплердиң мүлкин кооперативлер, басқа да хожалық жәмийетлер хәм шерикликлер дүзиу ушын ықтыярлы түрде бириктириу менен тәмийинленеди.

3. Жәмәтлик меншиктиң хәр қыйлы түрлерине берилиуге жатпайтуғын мүлктиң дизими Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси тәрәпинен белгиленеди.

4. Сауда хәм хызмет көрсетиу объектлери, сондай-ақ турақ жайлар, олар жайласқан жер қыйтақлары менен бирге нызамларда нәзерде тутылған тәртипте хәм шәртлерде юридикалық хәм физикалық тәрәплерде ширкетлик (жәмәтлик) меншикке берилиуи мүмкин.

9-статья. Семьялық меншик

Семьялық меншик болып семья ағзаларының меншиги есапланады. Ол өндирис қуралларын хәм тутыныу буйымларын, семья ағзаларының талаптарын қандырыу, үй хәм үй қапталы хожалығын хәм дәрамат алыу мақсетинде нызамда рухсат етилген басқа да жумысты алып барыу ушын исленген өнимди өз ишине алыуи мүмкин.

Семьялық меншик хуқықы ерли-зайыпшылардың хәм басқа да семья ағзаларының ортақ меншиги хуқықынан, сондай-ақ олардың хәр бирине тийисли жеке меншик хуқықынан дүзилиуи мүмкин.

10-статья. Мәкан меншиги

1. Мәкан меншиги объекти болып жәмийетлик өзин-өзи басқарыудың басланғыш бууынларының -мәкан кеңеслердиң алып барыуи, пайдаланыуи хәм бийлигиндеги мүлк, мәкан турғынларының бирге исленген мийнетиниң ямаса олардың ортақ дәраматының, сондай-ақ, бул мүлкти хожалық пайдаланыудан келип түскен кирислер хәм ықтыярлы ақша өткерийлер, материаллық хәм қайыр-сақауат жәрдем, халық депутатлары жергиликли кеңеслери тәрәпинен өткерилетуғын юридикалық хәм физикалық тәрәплердиң көрсететуғын материаллық хәм физикалық ресурслар тийкарында дүзилген мүлк есапланады.

2. Мәкан меншигиниң субъекти болып мәкан турғынлары есапланады. Мәкан кеңестиниң сайлап қойылатуғын уйымлары толық хожалық ийелик етиу хуқықында мәкан меншигине ийелик етеди, пайдаланады, бийлик етеди.

11-статья. Кооперативлик меншик

1. Кооперативлик меншик - бул бирге хожалық алып барыў хэм басқа да жумыс ушын ағзалық тийкарында ықтыярлы бириккен пухаралардың ортақ меншиги.

2. Кооперативлик меншик кооператив ағзаларының ақшалай хэм басқа да мүлкей өткерийлериниң, олар шығарған өнимниң, оны сатыўдан түскен дәраматтың хэм кооператив уставында нәзерде тутылған басқа да жумыстың есабынан дүзиледи.

3. Кооперативти сапластырғанда бюджет, банклер хэм басқа да кредит бериўшилер менен есапласыўдан соң қалған мүлк кооператив ағзалары арасында уставлық нәзерде тутылған тәртипте бөлимтириледи.

12-статья. Ижаралық кәрханалар меншиги

Ижаралық кәрханалар меншигинде өндирилген өним, алынған дәрамат хэм бул кәрхананың қаржылары есабынан алынған баста мүлк болады.

Ижаралық хожалықтың мийнет жәмәетиниң оның ислерин басқарыўда хэм пайданы (дәраматты) бөлистириўде қатнасыўы Қарақалпақстан Республикасының ижара ҳаққында нызамлары менен белгиленеди.

13-статья. Жәмәетлик кәрхананың меншиги

1. Жәмәетлик кәрхананың меншиги мәмлекетлик кәрхананың барлық мүлки мийнет жәмәетиниң меншигине өтиўи, ижараға алынған мүлкти сатып алыўы ямаса нызамда нәзерде тутылған басқа да илажлар менен алыныўы жағдайларында пайда болады.

Жәмәетлик кәрхананың мүлки, өндирилген өнимди хэм алынған дәраматларды қосқанда, жәмәеттиң ортақ меншиги болып табылады.

2. Жәмәетлик кәрхананың мүлкинде оның хызметкерлериниң үлеси белгиленеди. Бундай үлесиниң қурамына тийкарында жәмәетлик кәрхана дүзилген мәмлекетлик ямаса ижаралық кәрхананың мүлкине хызметкерлердиң үлесиниң муғдары, сондай-ақ, хызметкердиң бул кәрхана дүзилгеннен соң оның мүлкиниң өсимине үлеси қосылады.

Мүлктиң өсимине хызметкердиң үлесиниң муғдары кәрхананың жумысына оның мийнет қатнасыўынан келип шығып белгиленеди.

Жәмәетлик кәрхананың хызметкериниң үлесине кәрхананың хожалық жумысының нәтийжелеринен келип шығып, мийнет жәмәети тәрәпинен белгиленетуғын муғдарда процентлер есапланады хэм төленеди.

Кәрхана менен мийнет қатнасықларын тоқтатқан хызметкерге, сондай-ақ, қайтыс болған хызметкердиң мийрасхорларына үлестинң муғдары төленеди.

Жәмәетлик кәрхананы сапластырыўда, үлестинң муғдары хызметкерлерге (олардың мийрасхорларына) бюджет, банклер хэм кәрхананың басқа да кредит бериўшилеринен менен есапласыўынан кейин қалған мүлктен төленеди.

14-статья. Хожалық жәмийетинің хәм шериклигинің меншиги

1. Юридикалық тәреп болып табылатуғын хожалық жәмийети хәм шерикликлеринің меншиги қатнасыўшылардың үлесі, хожалық жумысы нәтийжесинде алынған хәм нызам тәрепинен жол қойылатуғын басқа да тийкарлар бойынша олардың алған мүлкиниң есабынан пайда болады.

2. Хожалық жәмийети хәм шериклиги қатнасыўшыларының үлесинің қурамына тийкарғы хәм айланыс қорлары, ақша қаржылары хәм бақалы қағазлар, басқа мүлк хәм мүлкке хуқықлар киреди.

3. Кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, мәмлекетлик басқарыў уйымлары, сондай-ақ, пухаралар, егер Қарақалпақстан Республикасы нызам актлеринде басқа тәртип нәзерде тутылмаған болса, хожалық жәмийетлери хәм шериклеринің қатнасыўшылары болыўы мүмкин.

Акционерлик жәмийет акцияларды сатыўдың есабынан дүзиліп, сондай-ақ оның хожалық жумысы нәтийжесинде алынған хәм нызамда қадаған етилмеген басқа да тийкарлар бойынша алынған мүлктің меншик ийеси болып табылады.

Кәрханалар, мәкемелер, мәмлекетлик басқарыў уйымлары, Қарақалпақстан Республикасы пухаралары, сырт мәмлекетлердің юридикалық хәм физикалық тәреплери, егер Қарақалпақстан Республикасы нызам актлеринде басқа тәртип нәзерде тутылмаған болса, акциялар ийелери болыўы мүмкин.

Мәмлекетлик кәрхана ўәкиллик берілген мәмлекетлик уйымының шешими менен, кәрхананың мүлкиниң толық бақасына акция шығарыў жолы менен акционерлик жәмийетке айландырылыўы мүмкин. Акцияларды сатыўдан алынған қаржылар мәмлекетлик кәрхананың қарызлары төленгеннен соң тийисли бюджетке келип түседі.

15-статья. Хожалық ассоциациясы бирлеспелеринің меншиги

1. Кәрханалардың хәм шөлкемлердің, хожалық ассоциациясы (соның ишинде концерн, тараўлық аралық хәм аймақлық бирлеспе) оған кәрханалар хәм шөлкемлер тәрепинен ықтыярлы түрде берілген, сондай-ақ оның хожалық жумысы нәтийжесинде алынған мүликке меншиклик хуқықына ийе.

2. Хожалық ассоциациясы оған киретуғын кәрханалар хәм шөлкемлердің мүлкине меншиклик хуқыққа ийе емес.

3. Хожалық ассоциациясының жумысы тоқтатылғаннан соң қалған мүлк, оған кириўши кәрханалар арасында қосқан үлесине қарай бөлистрип бериледи.

16-статья. Жәмийетлик бирлеспелердің меншиги

1. Жәмийетлик бирлеспелер (сиясий партиялар, хәрекетлер, соның ишинде халық фронтлары, кәсиплик аўқамлар, хаял-қызлар, ветеранлар, жаслар хәм балалар шөлкемлери, дәретиўшилик аўқамлар, қорлар, ассоциациялар хәм басқа да пухаралар бирлеспелери) өз меншигинде жайлар, қурылыслар, турақ жай қоры, үскенелер, инвентарь мәдений-ағартыў хәм саўалландырыўға арналған

мүлк, ақша қаржылары, бағалы қағазлар хәм олардың уставларында нәзерде тутылған жумысты материаллық тәмийинлеў ушын зәрүр болған басқа да мүлкке ийе болыўы мүмкин.

Жәмийетлик бирлеспелердин меншигинде, сондай-ақ бундай бирлеспелердин қаржылары есабынан олардың уставларында көрсетилген мақсетлерге муўапық дүзилетуғын кәрханалар да болыўы мүмкин.

Жәмийетлик бирлеспелердин ақша қаржылары кириў хәм ағзалық төлемлери, ықтыярлы төлемлер хәм саўдалардан тийисли илажлар, лотереялар өткерийўлерден, өндирислик-хожалық хәм басқа да келип түскен қаржылардан қәлиплеседи.

Аўқатлардың хәм оларға қараслы бирлеспелердин усы аўқамлар хәм бирлеспелерге тийисли мүликке ийелик етиў, пайдаланыў, бийлик етиў бойынша ўәкиликлери аўқамлардың хәм бирлеспелердин уставлары менен белгиленеди.

Миллий қәўипсизлик ямаса Өзбекстан Республикасы хәм Қарақалпақстан Республикасының халық аралық шәртнамаларына муўапық, жәмийетлик бирлеспелердин меншигинде болыўы мүмкин емес болған мүлктиң түрлери Өзбекстан хәм Қарақалпақстан Республикалары нызам актлери менен белгилениўи мүмкин.

Жәмийетлик бирлеспелер басқа мәмлекетлерден келип түсетуғын ақша қаржыларын хәм басқа да мүлкти олардың уставларында белгиленген мақсетлер хәм ўазыйпаларға муўапық хәм нызамда белгиленетуғын тәртипте алыўы мүмкин.

Сиясий мақсетлерди гөзлеўши сиясий партиялар хәм жәмийетлик бирлеспелер басқа мәмлекетлердин юридикалық хәм физикалық тәреплеринен финансылық хәм басқа да материаллық жәрдем алыўға ҳақылы емес.

2. Жәмийетлик бирлеспени сапластырғаннан соң қалған мүлк, оның уставында нәзерде тутылған мақсетлерге бағдарланады.

17-статья. Диний шөлкемлердин меншиги

1. Диний шөлкемлердин меншиги жайлар, сыйыныў буйымлары, өндирислик, социаллық хәм қайыр-сақаўат объектлери, ақша қаржылары хәм олардың жумысын тәмийинлеў ушын зәрүрли болған басқа да мүлк болыўы мүмкин.

Диний шөлкемлер өз қаржылары есабынан алынған хәм дүзилген, пухаралар, шөлкемлер саўғаға берилген ямаса мәмлекет берген, нызамда қадаған етилмеген басқа да тийкарлар бойынша алынған мүликке меншиклик етиў ҳуқықына ийе.

Диний шөлкемлердин меншигинде Қарақалпақстан Республикасының тысқарысында жайласқан мүлк болыўы мүмкин.

Қарақалпақстан Республикасында мүлкти қайырқомлық мақсетлерге бериўге жол қойылады.

Диний шөлкемлер ықтыярлы финанслық хәм басқа да саўғаларды сорап мұражат етиўге хәм оларды алыўға ҳақылы.

2. Диний шөлкемлерге келип түсиўши финанслық хәм мүлк түриндеги саўғаларға сондай-ақ пухаралардан келип түсетуғын ақша өткериўлердиң барлық түрлерине салық салынбайды.

IV-БӨЛИМ МӘМЛЕКЕТЛИК МЕНШИК

18-статья. Улаўма режелер

1. Қарақалпақстан Республикасының мәмлекетлик меншигине оның мәмлекетлик меншиги, хәкимшилиқ-аймақлық дүзилислердиң меншиги (коммуналлық меншик) жатады. Мәмлекетлик мүлке бийлик етиў хәм басқарыўда халық атынан (хәкимшилиқ-аймақлық дүзилистин халқы атынан) тийисли халық депутатлары Кеңеслери хәм олар тәрәпинен ўәкилик берилген мәмлекетлик уйымлар әмелге асырады.

Мәмлекетлик мүлктиң меншик ийелериниң келисими бойынша ол олардың ортақ меншиги болыўы мүмкин.

2. Қарақалпақстан Республикасының, хәкимшилиқ-аймақлық дүзилислердиң бюджетлик хәм басқа да қаржылардың ямаса оларға қараслы кәрханалардың, шөлкемлердиң, мәкемелердиң қаржыларының есабынан дүзилетуғын ямаса алынатуғын мүлк меншигин Қарақалпақстан Республикасының ямаса хәкимшилиқ-аймақлық дүзилистин меншиги болып есапланады.

Қарақалпақстан Республикасы мәмлекетлик мүлктиң меншик ийеси хәм хәкимшилиқ-аймақлық дүзилислердиң миннетлемелери бойынша жуўап беримейди, мәмлекетлик мүлктиң меншик ийелери менен хәкимшилиқ-аймақлық дүзилиси Қарақалпақстан Республикасының хәм бир-бириниң миннетлемелери бойынша жуўап беримейди.

4. Қарақалпақстан Республикасы суверенли республика сыпатында басқа мәмлекетлер менен бирликте мүликке хәм хожалық жумысы нәтийжелерине меншиклик хуқықында хәр қайсысының белгили үлеси менен меншик қәлиплестириўи мүмкин.

Суў ресурсларын, ҳаўа бассейнин хәм меншиктиң мәмлекетлик мәплерди қорғаўшы басқа да түрлерин пайдаланыў олардың арасындағы келисим бойынша әмелге асырылады.

19-статья. Мәмлекетлик меншик объектлери

1. Қарақалпақстан Республикасының айрықша меншигинде республика аймағы шеклериндеги жер (саўда хәм хызмет көрсетиў саласы объектлери менен бирге юридикалық хәм физикалық тәрәплерге меншикке берилген жерлерден

басқа), жер асты байлықтары, ишки суулар, өсимлик хәм хайуанлар дүньясы, хауа бассейни;

Қарақалпақстан Республикасының хәкимият хәм басқарыу уйымларының мүлки;

республика халықларының мәдений хәм тарийхый байлықлары;

республикалық бюджеттиң қаржылары, республикалық хәм мәмлекетлик банклер, қамсыздандырыу, резервлик хәм басқа да мәмлекетлик қорлар;

мәмлекетлик әхмийетке ийе кәрханалар, мәмлекетлик жоқарғы орынлары, социаллық-мәдений саласының объектлери хәм республиканың суверенитети менен экономикалық ғәрезсизлигин тәмийинлейтуғын басқа да мәмлекетлик мүлк болады.

20-статья. Мәмлекетлик меншик субъекти

Мәмлекетлик меншик субъекти болып Қарақалпақстан Республикасы халқы есапланады. Меншиклик хуқықын әмелге асырыуды халық атынан Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси хәм олүәкилик берген уйымлар жүргизеди.

21-статья. Қарақалпақстан Республикасы субъектлериниң оның тысқарысындағы меншиги

Қарақалпақстан Республикасы оның тысқарысындағы мәмлекетлик меншиги мүлкине ийелик етиу, пайдаланыу хәм бийлик етиу Қарақалпақстан Республикасының нызамлары хәм меншик жайласқан мәмлекетлердиң нызамлары, сондай-ақ халық аралық хуқық нормалары менен тәртиплестириледи.

22-статья. Хәкимшилик-аймақлық дүзилислердиң меншик объектлери (коммуналлық меншик)

Районның қаланың ямаса басқа хәкимшилик-аймақлық дүзилистиң меншик объекти болып жергиликли бюджет есабынан дүзилген хәм алынған, сондай-ақ мәмлекетлик меншиктиң берилген хәм жергиликли әхмийетке ийе мүлк есапланады. Айрықша мәмлекетлик меншик болып есапланатуғын объектлер коммуналлық меншик болып табылады.

23-статья. Хәкимшилик-аймақлық дүзилистиң меншик субъектлери (коммуналлық меншик)

Тийисли хәкимшилик-аймақлық дүзилистиң халқы коммуналлық меншик субъекти болып табылады. Меншик хуқықын иске асырыуда Қарақалпақстан Республикасы халық депутатларының жергиликли Кеңеслери әмелге асырады.

24-статья. Мәмлекетлик кәрхананың мүлки

Мәмлекетлик меншиги болған хәм мәмлекетлик кәрханаға бекитилген мүлк, усы кәрханаға толық хожалық жүргизиў хуқықында тийисли болады.

Өз мүлкине толық хожалық жүргизиў хуқықын әмелге асыра отырып, кәрхана усы аталған мүлкке ийелик етеди, оннан пайдаланады, оны жумсайды хәм өзиниң қәлеуи бойынша оған байланыслы нызамға қайшы келмейтуғын қәлеген хәрекетлерди ислейди. Егер Қарақалпақстан Республикасы нызамларында басқа нәрсе нәзерде тутылмаған болса, толық хожалық жүргизиў хуқықына меншик хуқықы ҳаққындағы қәделер қолланылады.

25-статья. Мәмлекетлик кәрхана мийнет жәмәәти ағзаларының меншиги

1. Салықларды хәм бюджетке басқа да төлемлерди төлегеннен кейин мәмлекетлик кәрханада қалатуғын пайда (дәрамат) (нақ пайда) кәрхана мийнет жәмәәтиниң меншигине келип түседи хәм кәрхананың уставына және Қарақалпақстан Республикасы нызамларына муўапық түрде пайдаланылады.

2. Мийнет жәмәәти ағзасына тийисли пайда (дәрамат) муғдары, оның қосқан үлесин қурайды.

Кәрхана сапластырылғанда қосылған үлес муғдары (акциялардың баҳасы) бюджет, банклер хәм кәрхананың басқа да кредит берийушилері менен есапласқаннан кейин қалған мүлктен мийнет жәмәәти ағзаларына (мийрасхорларына) төленеди.

26-статья. Мәмлекетлик мәкемениң мүлки

1. Мәмлекетлик меншик болған хәм мәмлекетлик бюджетте турған мәмлекетлик мәкемеге (шөлкемге) меншик етип бекитилген мүлк усы мәкемениң (шөлкемниң) оперативлик басқарыуында болады.

2. Мәмлекетлик бюджетте турған хәм Қарақалпақстан Республикасы нызам актлеринде нәзерде тутылған жағдайларда хожалық жумысын әмелге асырыуы мүмкин болған мәмлекетлик мәкеме (шөлкем), усындай жумыстан түскен дәраматларды хәм усы дәраматлар есабынан сатып алынған мүлкти өз бетинше жумсаў хуқықына ийе болады.

3. Мәмлекетлик мәкеме (шөлкем) миннетлемелери бойынша өз бийлигинде болған қаржылары менен жуўап береди. Мәмлекетлик мәкемеде (шөлкемде) қаржылар жеткиликсиз болған жағдайда оның миннетлемелери бойынша тийисли мүлктиң меншик ийеси жуўапкер болады.

26-статья. Мәмлекетлик мүлктиң меншиклестириў

Қарақалпақстан Республикасының ямаса хәкимшилик-аймақлық дүзилислердиң (коммуналлық) меншигине болған кәрханалар, мүлк комплекслери, жайлар, қурылыслар хәм басқа да мүлклер Қарақалпақстан Республикасының нызам актлери менен белгиленген тәртипте хәм шәртлерде

республиканың және басқа да мәмлекетлердің физикалық хәм юридикалық тәрептердің жеке меншигине өткерилиуі мүмкин.

V-БӨЛИМ АРАЛАС МЕНШИК

27-статья. Аралас меншик хуқықы

Меншиктің аралас түрлери меншик ийелериниң материаллық хәм ақшалай қаржыларын бирлестириу жолы менен дүзиледи. Аралас мүликке ийелик етиу үлеслик қатнас принципи бойынша да, сондай-ақ, өз қаржыларын бириктиргенлер арасында дәрамаатларды тендей бөлистириу тийкарында да хәм тәрептердің келсими бойынша да әмелге асырылыуы мүмкин.

Аралас меншик өз қаржыларын жәмлестирген ийелик етиушилердің статусы менен белгиленетуғын хәр қыйлы түрлерге ийе болады. Қарақалпақстан Республикасының хәм басқа да мәмлекетлердің хәр қыйлы юридикалық хәм физикалық мүлклерин бириктириуге жол қойылады.

28-статья. Сырт ел инвестицияларына ийе кәрханалардың меншиги

Сырт ел инвестициялары акциялардың (үлеслериниң, пайларының) ямаса уставлық қорының кеминде он процентин қурайтуғын кәрханалар, Қарақалпақстан Республикасы аймағында сырт ел инвестицияларына ийе кәрханалар болып табылады. Олар Қарақалпақстан Республикасының нызамларына қайшы келмейтуғын қәлеген шөлкемлестириушилик-хуқықлық түрлерде хәрекет етеди.

Сырт ел инвестицияларына ийе кәрхана бирде оны шөлкемлестириу жолы менен ямаса сырт ел инвестициясы болмаған бурын шөлкемлестирилген кәрханадан сырт ел инвесторы тәрепинен қатнас үлесин (пайын, акциясын) сатып алыу яки бундай кәрхананы, соның ишинде меншиклестириу барысында толығы менен сатып алыу нәтийжесинде дүзилиуі мүмкин.

VI-БӨЛИМ СЫРТ ЕЛ ПУХАРАЛАРЫ ШӨЛКЕМЛЕРИ МЕНШИГИ ХӘМ МӘМЛЕКЕТЛЕРДІҢ МЕНШИГИ

29-статья. Сырт ел пухараларының меншиги

Сырт ел пухаралары Қарақалпақстан Республикасы аймағында өз меншигине ийе болыу хуқықына ийе. Қарақалпақстан Республикасы оның қол қатылмаслығына хәм басқа еллерге еркин өткерилиуине кепиллик береди.

30-статья. Сырт елдердің юридикалық тәреплеринің меншиги

Сырт елдердің юридикалық тәреплери Қарақалпақстан Республикасы аймағында Қарақалпақстан Республикасының ыызамлары менен қадаған етилмеген хожалық хәм басқа да жумысты әмелге асырыў ушын зәрүр болған өз меншигине ийе болыўға хақылы. Сырт елдердің юридикалық тәреплеринің меншиги мәмлекет тәрепинен қорғалады. Меншикти көбейтиў хәм басқа еллерге өткерий ыызамлар менен тәмийинленеди.

31-статья. Сырт ел мәмлекетлеринің хәм халық-аралық шөлкемлердің меншиги

Сырт ел мәмлекетлери хәм халықаралық шөлкемлер өз меншигинде Қарақалпақстан Республикасының аймағында халықаралық шәртнамалар және Өзбекстан Республикасы ыызам актлеринде белгиленген жағдайлар хәм тәртипте социаллық-мәдений, қайырқомлық хәм басқа да халық аралық қатнасықларды әмелге асырыў ушын зәрүр болған мүликке ийе болыўға хақылы.

Бунлай мүлктің сақланыўына, көбейтиў мүмкиншилигине хәм оны басқа мәмлекетлерге өткерийге кепиллик бериледи.

VII-БӨЛИМ

МЕНШИК ХУҚЫҚЫНЫҢ КЕПИЛЛИКЛЕРИ

ХӘМ ОНЫ ҚОРҒАҰ

32-статья. Меншик хуқықының кепилликлери

1. Қарақалпақстан Республикасы меншик хуқықын иске асырыўға кепиллик береди, меншик ийесинің конституциялық хуқықларын тәмийинлейди. Ыызамларда нәзерде тутылған жағдайлардан басқа ўақытта мүлктің көбейиўин шеклеўге хәм оны мәжбүрий түрде алыўға жол қойылмайды.

2. Қарақалпақстан Республикасының хәм басқа да мәмлекетлердің юридикалық хәм физикалық тәреплерине меншик хуқықын қорғаўда тендей жағдайларды тәмийинлейди.

33-статья. Меншик хуқықын қорғаў

1. Меншик ийеси Өзбекстан Республикасының пухаралық ыызам хұжетлерине муўапық, өз мүлкин басқа биреў ыызамсыз түрде ийелик еткен жағдайда талап етип алыў хуқықына ийе болады.

2. Меншик ийеси өзинің хуқықларын хәр қандай бузыўлар, оны мүликке ийелик етиўден айырыў менен байланыслы болмаса да бул хуқық бузыўларды сапластырыўды талап етиўи мүмкин.

3. Меншик хуқықын қорғаў суд ямаса хожалық суды тәрепинен әмелге асырылады.

4. Усы статьяда нэзерде тутылған хуқықлар меншик ийеси болса да, бирақ толық хожалық жүргизиў, оператив басқарыў, өмирликке мийраслық ийелик етиў ямаса нызам яки шэртнамада нэзерде тутылған басқа да тийкар бойынша ийелик етиўши адамға да тийисли болады. Бул адам сондай-ақ, өзиниң ийелигиндеги меншик ийесине қарсы қорғаў хуқықына ийе болады.

34-статья. Меншик ийесиниң нызамға сэйкес хуқықларын тоқтатқанда, оның мәплерин қорғаў.

1. Меншик ийесине тийисли болған үй-жай, басқа да қурылыслар, көгаллықлар жайласқан жер қыйтағын алыў ҳаққындағы шешимге ямаса меншик ийесиниң тиккелей мүлкин алыўға қаратылмаған мәмлекетлик уйымның басқа да шешимине байланысly меншик хуқықының тоқтатылыўына тек Өзбекстан Республикасы ҳәм Қарақалпақстан Республикасының нызам актлеринде белгиленген жағдайлар ҳәм тэртипте ғана меншик ийесине меншик хуқықының тоқтатылыўынан келтирилген зэлеллерди толық көлемде өтиў менен жол қойылады.

Меншик ийеси қайыл болмаған жағдайда, меншик хуқықын тоқтатыўға алып келетуғын шешим, даў суд ямаса хожалық суды тэрепинен шешилгенге дейин әмелге асырылыўы мүмкин емес. Даўды қарап шыққанда, меншик ийесине келтирилген зэлеллерди өтиўдиң барлық мәселелери де шешиледи.

2. Мәмлекеттиң меншик ийесинен мүлкти алыўына тек Өзбекстан Республикасы ҳәм Қарақалпақстан Республикасы нызам актлеринде нэзерде тутылған жағдайлар ҳәм тэртипте усы мүлке меншик ийесиниң миннетлемелери бойынша өндирип алыў талабы қойылғанда, сондай-ақ, реквизиция ҳәм конфискациялаў тэртибинде ғана жол қойылады.

Тэбийий апатшылықлар, авариялар, эпидемиялар, эпизоотиялар жағдайларында ҳәм айрықша жәмийет мәплеринде мәмлекетлик ҳәкимият уйымларының шешими бойынша мүлк меншик ийесинен, оған мүлктиң баҳасын төлеў менен (реквизиция) нызамларда белгиленген тэртипте ҳәм шэртлерде алыныўы мүмкин.

Өзбекстан ҳәм Қарақалпақстан Республикаларының нызам актлеринде нэзерде тутылған жағдайларда мүлк меншик ийесинен судтың ямаса хожалық судының шешими бойынша алыныўы мүмкин.

35-статья. Меншик ийесиниң хуқықларын бузатуғын актлердиң ҳақықый емеслиги

Егер мәмлекетлик басқарыў уйымының ямаса жергиликли мәмлекетлик ҳәкимият уйымының нызамға муўапық келмейтуғын акт шығарыўы нэтийжесинде меншик ийесиниң ҳәм өзлерине тийисли мүлке ийелик етиўши, оннан пайдаланыўшы ҳәм оны жумсаўшы басқа да адамлардың хуқықлары

бузылса, бундай-акт меншик ийесиниң ямаса хуқықлары бузылған адамның даўысы бойынша суд тәртибинде ҳақыйқый емес деп табылады.

Усы көрсетилген актлерди шығарыў нәтийжесинде пухараларға, шөлкемлерге ҳәм басқа да адамларға келтирилген зәлеллер тийисли ҳәкимият ямаса басқарыў уйымының қарамында болған қаржылардың есабынан толық көлеминде тийис болады.

36-статья. Меншик ийесиниң өз ўәкиликлерин әмелге асырыўына араласқаны ушын мәмлекетлик уйымлардың жуўапкерлиги

Мәмлекетлик уйымлар меншик ийелерине ямаса толық хожалық жүргизиў, оперативлик басқарыў хуқықында яки нызам ямаса шәртнама менен нәзерде тутылған басқа да тийкарда мүликке ийелик етиўши адамларға нызамлар менен нәзерде тутылмаған қосымша миннетлемелер ямаса шеклеўлер белгилеўге ҳақылы емес.

Мәмлекетлик уйымлар меншик ийеси ҳәм усы статьяның биринши бөлиминде көрсетилген адамлардың мүликке ийелик етиў, оннан пайдаланыў ҳәм оны жумсаў хуқықларын әмелге асырыўына тийкарсыз түрде араласыўынан келтирилген зәлел ушын усы Нызамның 35-статьясында нәзерде тутылған көлемде мүклик жуўапкер болады.